

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าผลกระทบของปัญหาสารเสพติดเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อตัวผู้เสพเองแล้วยังส่งผลกระทบต่อครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งผลกระทบเหล่านี้จะทำให้เกิดเป็นปัญหาของประเทศชาติโดยรวมได้อีกด้วย

นโยบาย แผนงาน และแนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2540-2544)

นโยบายการป้องกันสารเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2540-2544)

กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดนโยบายด้านการป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษาทุกแห่งถือปฏิบัติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539, หน้า 5) กำหนดนโยบายไว้ดังนี้

1. ให้สถานศึกษาทุกแห่งถือปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งของสถานศึกษา ทั้งนี้รวมถึงภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือดูแลนักเรียน นักศึกษาที่ติดยาเสพติดด้วย
2. ให้ดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนครบวงจร ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร สื่อ วิธีการสอน และกิจกรรมของสถานศึกษา เน้นการฝึกทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเยาวชน เพื่อผลงานทางการพัฒนาบุคลิกภาพ และการตัดสินใจเลือกพฤติกรรม
3. สนับสนุนให้สถานศึกษาทุกสังกัด จัดกิจกรรมการออกกำลังกาย และการเล่นกีฬา ตลอดจนกิจกรรมทางเลือกอื่น ๆ โดยเน้นให้เด็กและเยาวชนรู้จักใช้เวลาว่างไปในทางสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพอนามัย เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง ความมั่นคงทางอารมณ์ และความสามัคคีในหมู่คณะ
4. ส่งเสริมให้สถานศึกษาปรับปรุงสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของสถานศึกษา โดยให้เยาวชนในสถานศึกษามีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเป็นอย่างดี
5. ให้มีการพัฒนาระบบบริหารและการจัดการ ตลอดจนการสนับสนุนทางวิชาการ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา เน้นการทำงานในระบบเครือข่าย

แผนป้องกันสารเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2540-2544)

เพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้มีแผนงานหลัก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539, หน้า 6-12) ไว้ดังนี้ คือ

1. แผนงานการให้การศึกษาและเผยแพร่ความรู้
2. แผนงานพัฒนาสภาพแวดล้อมและกิจกรรมทางเลือก
3. แผนงานพัฒนาการบริหารและการจัดการ

4. แผนงานพัฒนาบุคลากร
5. แผนงานจัดทำและพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร
6. แผนงานรณรงค์ป้องกันสารเสพติด
7. แผนงานบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ
8. แผนงานความร่วมมือกับต่างประเทศ
9. แผนงานวิจัยและประเมินผล

แผนงานการให้การศึกษาและเผยแพร่ความรู้

สาระสำคัญของแผน

การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ ใช้กระบวนการทางการศึกษาและการฝึกอบรมเป็นมาตรการหลักในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาสารเสพติด สร้างความตระหนักในปัญหาและภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และเสริมสร้างทักษะการเลือกทางดำรงชีวิตที่เหมาะสม และปลอดภัยจากการติดสารเสพติด

วัตถุประสงค์

1. ให้อาจารย์แนะแนว ครู-อาจารย์ประจำชั้น และครู-อาจารย์ประจำวิชาต่าง ๆ อย่างน้อยโรงเรียนละ 1 คน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสารเสพติดเป็นอย่างดี ให้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการป้องกันเยาวชนในสถานศึกษาและมีความรู้เกี่ยวกับมาตรการป้องกัน
2. ให้นักเรียน นักศึกษา มีโอกาสได้รับข่าวสารข้อมูล และได้รับการกระตุ้นเตือนบ่อย ๆ หรือเป็นประจำ จากกิจกรรมหลากหลายรูปแบบของสถานศึกษา
3. ให้นักเรียน นักศึกษาทุกคน มีโอกาสได้รับการฝึกฝนทักษะชีวิตบางประการที่จะช่วยให้สามารถดำรงชีวิตในวัยรุ่นได้โดยไม่ต้องติดสารเสพติด

มาตรการดำเนินงาน

1. ส่งเสริมให้ทุกหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาทุกระดับ ดำเนินโครงการในการให้ความรู้ความเข้าใจและตระหนักในปัญหาสารเสพติดแก่ ครู-อาจารย์แนะแนว ครู-อาจารย์ประจำชั้น ครู-อาจารย์ประจำวิชา ในสถานศึกษาในสังกัด ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม
2. ส่งเสริมให้สถานศึกษาและองค์กรทางการศึกษาท้องถิ่น จัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นเตือนและสร้างความสำนึกเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาสารเสพติด ทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน โดยที่นักเรียนนักศึกษาจะได้ประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม
3. สนับสนุนให้สถาบันราชภัฏและสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น ให้จัดระบบงานป้องกันสารเสพติดให้มีศักยภาพเพียงพอ เพื่อให้การสนับสนุนเชิงวิชาการแก่สถานศึกษาในท้องถิ่น

4. พัฒนาระบบการและเครื่องมือการฝึกอบรมทักษะชีวิตที่จำเป็นแก่นักเรียนนักศึกษา ในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อการไร้ยา ดินยา เพื่อการทดลองเผยแพร่และขยายผลต่อไป
5. ส่งเสริมสนับสนุนการผลิตและพัฒนาสื่อการสอน แบบเรียน เอกสารสิ่งพิมพ์เพื่อใช้ ป้องกันปัญหาสารเสพติดให้มีคุณภาพ เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการใช้และกลุ่มเป้าหมาย
6. ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาต่างๆ จัดบริการแนะแนวเชิงรุก โดยการจัดกิจกรรม พัฒนาบุคลิกภาพและฝึกอบรมทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนนักศึกษาให้มากขึ้น

แผนงานพัฒนาสภาพแวดล้อมและกิจกรรมทางเลือก

สาระสำคัญของแผน

การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งให้สถานศึกษาเป็นสถานที่ให้เยาวชนสามารถเจริญเติบโต ได้ตามธรรมชาติ สามารถมีพัฒนาการด้านสังคม อารมณ์ จิตใจ และร่างกาย ได้อย่างเต็มศักยภาพ ของแต่ละคน ซึ่งต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี เช่น การมีสถานที่ร่มรื่น สวยงาม ปราศจาก สิ่งรบกวน และปลอดภัยกับสภาพสังคมที่มีทางเลือกที่สร้างสรรค์ ไว้รองรับความแตกต่างระหว่าง บุคคลอย่างเพียงพอ

วัตถุประสงค์

1. ให้หน่วยงานทางการศึกษาทุกสังกัด จัดสถานที่ให้มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติที่ ร่มเย็นปลอดภัย เหมาะแก่การเรียนรู้และการพัฒนาการอย่างมีความสุข
2. ให้นักเรียน นักศึกษาทุกคน มีโอกาสเลือกเข้าร่วมกิจกรรมที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ โดยมีส่วนร่วมตลอดเวลาทั้งวันที่อยู่ในสถานศึกษา เพื่อลดเวลาว่างและบรรยากาศเฉื่อยชา
3. ให้นักเรียน นักศึกษาทุกคน มีโอกาสค้นพบความสามารถและความถนัดของตนเอง มาตรการดำเนินงาน
  1. ผลักดันนโยบายการปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยให้การสนับสนุนสถานศึกษา ทั้งทางด้านวิชาการและทรัพยากรเพื่อดำเนินการพัฒนาสิ่งแวดล้อม โครงสร้างสถานศึกษา ให้มี ความร่มรื่น ปลอดภัย เหมาะแก่การเรียนรู้และพัฒนาการ
  2. สนับสนุนให้สถานศึกษามีความพร้อมในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกาย และการ เล่นกีฬาอย่างกว้างขวางและเป็นประจำ
  3. ส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมกลุ่มสนใจ และกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพและความสามารถให้มีความหลากหลายสำหรับ นักเรียน นักศึกษา

แผนงานพัฒนาการบริหารและการจัดการ

สาระสำคัญของแผน

การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งให้สถานศึกษาพัฒนาโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดของหน่วยงานต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ ให้มีระบบที่เหมาะสม มีการประสานงานเป็นเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดของหน่วยงานต่าง ๆ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ประสานสอดคล้องกันและร่วมมือกันดำเนินงานในระบบเครือข่าย
  2. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้รับการสนับสนุนในเชิงวิชาการและงบประมาณตามความจำเป็น
  3. ให้มีการประสานแผนป้องกันระหว่างหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อจัดปัญหาซ้ำซ้อนในทางปฏิบัติ และหาข้อยุติที่เหมาะสมเกี่ยวกับงบประมาณและกลยุทธ์ในการทำงาน
- มาตรการดำเนินงาน
1. ให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างบุคลากรระดับบริหาร และระดับปฏิบัติการ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
  2. ส่งเสริมให้หน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยระดับกรมให้มีเจ้าหน้าที่หรือคณะบุคคลที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการดำเนินงานป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษา หรือองค์กรในสังกัดของตนในฐานะศูนย์ข้อมูลเชิงบริหารและการจัดการ เช่น จัดทำเนียบวิทยากร และบุคลากร
  3. ส่งเสริมให้มีการตรวจและติดตามงานป้องกันสารเสพติด ซึ่งเป็นหนึ่งภารกิจของการตรวจราชการและเยี่ยมเยียนนิเทศของกระทรวงศึกษาธิการ
  4. สนับสนุนให้หน่วยงานที่รับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ มีงบประมาณเพื่อใช้ในการบริหารและการจัดการ ตลอดจนพัฒนาระบบการประสานงานในเครือข่ายอย่างเพียงพอ

แผนพัฒนามูลฐาน

สาระสำคัญของแผน

การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรผู้รับผิดชอบด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา โดยให้ความรู้ ความสามารถ การวางแผนและกำหนดแนวทางการดำเนินงาน จัดการศึกษาและฝึกอบรมแก่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถเป็นแกนนำในการดำเนินงานได้

วัตถุประสงค์

1. ส่งเสริมให้หน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนสถานศึกษาทุกสังกัด มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสม ทำหน้าที่เป็นแกนนำป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด
2. เผยแพร่ความรู้ ข้อมูล มาตรการใหม่ ๆ ในด้านการป้องกันแก้ไขยาเสพติดและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการป้องกัน
3. ส่งเสริมบุคลากรที่รับผิดชอบด้านการป้องกันและวิทยากรโครงการ ให้มีโอกาสได้รับประสบการณ์และความรู้ใหม่ ๆ โดยทางตรงจากการร่วมประชุมสัมมนาและการศึกษาดูงาน ทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ

มาตรการดำเนินงาน

1. จัดอบรมวิทยากรแกนนำสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการป้องกันสารเสพติดแก่กลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานนั้น ๆ
2. จัดอบรมแกนนำเยาวชน นักเรียน นักศึกษา และผู้นำชุมชน ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด เพื่อเป็นกลไกในการสร้างความตระหนักในปัญหาและสร้างความสำนึกเกี่ยวกับภารกิจที่จะต้องช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด
3. ส่งเสริมให้มีการประชุมสัมมนาร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในเขตการศึกษาทั้ง 12 เขต และกรุงเทพมหานคร
4. จัดหางบประมาณหรือทุนอุดหนุน ให้วิทยากรและเจ้าหน้าที่แกนนำของสถานศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ ไปดูงานต่างประเทศเพื่อเรียนรู้ประสบการณ์ตรง
5. ให้การสนับสนุนด้านกำลังใจและสวัสดิการแก่ ครู-อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ เพื่อเป็นแรงจูงใจในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

แผนงานจัดทำและพัฒนาระบบข้อมูลและข่าวสาร

สาระสำคัญของแผน

การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งเก็บรวบรวมข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ และสถิติต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการจัดทำแผนและการดำเนินงานป้องกันสารเสพติดของสถานศึกษา ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการ (ปปส. ศธ.) และสนับสนุนให้มีการบริการแนะแนวแก่นักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง และบิดามารดา ในลักษณะของการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม และให้คำปรึกษารายบุคคล

วัตถุประสงค์

1. รวบรวมและจัดระบบข้อมูล สถิติที่เกี่ยวข้องกับงานป้องกันให้เป็นระบบ และส่งเสริมให้นำไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำแผนดำเนินการ

2. ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการ และผลการดำเนินงานของคณะกรรมการ (ปปส. ศธ.) ต่อสาธารณชนและในระหว่างผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. ให้บริการด้านข้อมูล ข่าวสาร เกี่ยวกับงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด ของ กระทรวงศึกษาธิการ แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. สนับสนุนให้หน่วยงานทางการศึกษาจัดบริการแนะแนวเรื่องพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง กับสารเสพติดแก่นักเรียนและผู้ปกครอง ทั้งโดยทางสารสนเทศทั่วไปและการให้คำปรึกษา เฉพาะราย

มาตรการดำเนินงาน

1. จัดระบบข้อมูล ข่าวสาร และผลงานให้เป็นหมวดหมู่เพื่อสะดวกในการใช้ โดย อาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่

2. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันสารเสพติด โดยเผยแพร่แก่ ผู้ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้องเป็นระยะ ๆ ตามความจำเป็นและความเหมาะสม

แผนงานรณรงค์ป้องกันสารเสพติด

สาระสำคัญของแผน

การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งเผยแพร่ความรู้และสร้างความตระหนัก โดยอาศัยกลไก และสื่อชนิดอื่น ๆ นอกเหนือจากการสอนและการอบรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษามีโอกาสรับข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ และ การกระตุ้นเตือนบ่อย ๆ หรือเป็นประจำ เกี่ยวกับปัญหา โทษพิษภัยที่เกิดจากการใช้และติด สารเสพติด ตลอดจนมีความรู้ในการป้องกันตนเองจากปัญหาสารเสพติด

2. เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เพื่อสร้างความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสารเสพติดในชุมชน โดยอาศัยกลไกและสื่อชนิดอื่น

มาตรการดำเนินงาน

1. สนับสนุนให้สถานศึกษาร่วมกับองค์กรในท้องถิ่น จัดกิจกรรมรณรงค์ตามโอกาส โดยให้นักเรียน นักศึกษา มีส่วนร่วมในการแสดงออก

2. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการกุศลเพื่อป้องกันสารเสพติด การประกวดความสามารถ ต่าง ๆ และนิทรรศการ

3. ผลิตและพัฒนาสื่อเพื่อการรณรงค์ที่ได้มาตรฐานมีคุณภาพ เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาและองค์กรต่าง ๆ

แผนงานบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ

สาระสำคัญ

การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งพัฒนาแนวทางและระบบให้ความช่วยเหลือ ดูแล ฟื้นฟู นักเรียนที่มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้ยาในทางที่ผิด หรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในการใช้สารเสพติด วัตถุประสงค์

1. เปิดโอกาสให้นักเรียน นักศึกษา ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้สารเสพติด ให้ได้มีโอกาสปรับปรุงตนเองภายใต้การช่วยเหลือและแนะแนวของผู้ชำนาญการเป็นกรณีพิเศษอย่างใกล้ชิด
2. ช่วยให้การบำบัดรักษาและฟื้นฟูจิตใจผู้ใช้สารเสพติดบังเกิดผลเป็นการถาวรมากขึ้น
มาตรการดำเนินงาน
  1. สนับสนุนให้สถานศึกษาที่มีความพร้อม ทดลองจัดบริการฟื้นฟูจิตใจ และเหนี่ยวนำพฤติกรรมของนักเรียนนักศึกษาที่ใช้สารเสพติด โดยอาศัยแนวทางกึ่งบำบัดให้ผู้ใช้สารเสพติดคืนสู่สภาวะปกติ
  2. ให้ความร่วมมือกับสถานบำบัดรักษา บิดามารดา ผู้ปกครอง ในการป้องกันเยาวชนที่ใช้สารเสพติดและได้รับการถอนพิษยาแล้วไม่ให้อวนกลับไปสู่พฤติกรรมการใช้ยาอีก

แผนงานความร่วมมือกับต่างประเทศ

สาระสำคัญของแผน

การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งขยายโลกทัศน์ผู้เกี่ยวข้อง โดยอาศัยการศึกษาดูงาน การประชุมสัมมนา และการแลกเปลี่ยนทรรศนะโดยตรงกับนักวิชาการต่างประเทศ ตลอดจนร่วมมือกับองค์กรต่างประเทศ พัฒนาและดำเนินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์

วัตถุประสงค์

1. ส่งเสริมให้มีการค้นคว้าและพัฒนาแนวทางการดำเนินงานด้านสารเสพติดที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในท้องถิ่น โดยการนำประสบการณ์จากต่างประเทศมาประยุกต์ใช้
2. เพิ่มศักยภาพของหน่วยงานที่ดำเนินงานป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษา ให้ได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศในกรณีที่ขาดแคลนทรัพยากร

มาตรการดำเนินงาน

1. ให้นักวิชาการและผู้รับผิดชอบงานด้านการป้องกันสารเสพติด มีโอกาสได้ศึกษา ดูงาน ร่วมประชุมสัมมนา ผูกอบรมในต่างประเทศ
2. สนับสนุนให้หน่วยงานที่ดำเนินงานป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษา จัดทำโครงการด้านวิชาการ และงบประมาณที่ได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติกับประเทศเพื่อนบ้าน

แผนงานวิจัยและประเมินผล

สาระสำคัญของแผน

การดำเนินงานภายใต้แผนนี้ มุ่งพัฒนางานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดอย่างมีระบบ โดยอาศัยกระบวนการสำรวจ วิจัย และประเมินผล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวโน้มและความเปลี่ยนแปลงของปัญหาสารเสพติดในกลุ่มเยาวชน
2. ประเมินผลรวมของการดำเนินงานด้านการป้องกันสารเสพติด
3. ค้นคว้าและทดลอง พัฒนาสื่อและมาตรการป้องกันสารเสพติดที่มีประสิทธิภาพ มาตรการดำเนินงาน

1. ส่งเสริมสนับสนุนให้ศึกษา สำรวจ และวิจัยอย่างกว้างขวาง โดยให้ได้รับเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายจากงบประมาณแผ่นดิน และเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ

2. ส่งเสริมให้ศึกษา และสำรวจ พฤติกรรมการใช้สารเสพติดของเยาวชนในสถานศึกษา และนอกสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ในการค้นคว้าแนวโน้มปัญหาสารเสพติดในประเทศไทย

3. จัดให้มีการติดตามโครงการและการประเมินผลการดำเนินงานทั้ง 12 เขตการศึกษา แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2540-2544)

แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539, หน้า 13-14) มุ่งเน้นที่กลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มประชากรทั่วไปที่ไม่ติดยาเสพติด เป็นกลุ่มที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นกลุ่มประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่ไม่ติดยาเสพติด และจะต้องดำเนินงานป้องกันคนกลุ่มนี้ไม่ให้ไปใช้ยาเสพติดหรือใช้ในทางที่ผิด

2. กลุ่มประชากรที่ติดยาเสพติด ต้องดำเนินงานในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ตลอดจนการดูแลเอาใจใส่คนเหล่านี้ เพื่อให้สามารถกลับไปเป็นกำลังสำคัญของชาติ

3. กลุ่มผู้ผลิตและกลุ่มผู้ค้ายาเสพติด รวมถึงผู้สมคบและผู้สนับสนุนให้กระทำความผิด ประชากรกลุ่มนี้ต้องใช้มาตรการทางกฎหมายเข้าดำเนินการอย่างเด็ดขาด เพื่อกำจัดและตัดทอนเครือข่ายกลุ่มค้ายาเสพติด

การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สามารถดำเนินการตามบทบาทหน้าที่และภารกิจของหน่วยงาน ได้ดังนี้

1. จัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน โดยเน้นการปลูกฝังเจตคติในการต่อต้านยาเสพติดและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
2. พัฒนาระบบข้อมูลและดำเนินการสำรวจสภาพปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาทุกแห่ง ตลอดจนค้นหาตัวผู้เสพยาหรือคิดยาเสพติดส่งไปบำบัดรักษา
3. พัฒนาองค์กรในการบริหารงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา
4. พัฒนารูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ที่ผสมผสานการดำเนินงานระหว่างการป้องกันยาเสพติด การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด การปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเรื่องการปราบปรามยาเสพติด ให้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานจากภายนอกสถานศึกษา นอกจากนี้ให้ใช้มาตรการต่าง ๆ ที่สนับสนุนการดำเนินงาน เช่น การบริการแนะแนวนักเรียนนักศึกษาที่มีปัญหา การตรวจปัสสาวะ ตลอดจนการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและครอบครัวนักเรียน
5. พัฒนาให้มีหลักสูตรเฉพาะในเรื่องของยาเสพติด ให้ครอบคลุมถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะชีวิต และการจัดตั้งกลุ่มต่อต้านยาเสพติดในสถานศึกษาทุกระดับ เช่น กลุ่มเพื่อนเตือนเพื่อน ชุมชมต่อต้านยาเสพติด โดยเน้นให้เยาวชนเกิดการรวมกลุ่ม เพื่อทำกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา
6. พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ให้สร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิด กระบวนการตัดสินใจ ตลอดจนการสร้างเจตคติในการต่อต้านยาเสพติด นอกจากนี้ให้มีการพัฒนาคู่มือการสอนเรื่องยาเสพติดสำหรับครู รวมทั้งสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป โดยนำเทคนิคการผลิตสื่อทางการตลาดมาประยุกต์ใช้
7. สร้างและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะครูในระดับชั้นต่าง ๆ ให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการสอนเจตคติต่อต้านยาเสพติดแก่เยาวชนในสถานศึกษา รวมทั้งเป็นบุคลากรหลักในการรับผิดชอบงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

**นโยบายและแนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในสถานศึกษา
กรมสามัญศึกษา (พ.ศ. 2540-2544)**

**นโยบายด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
(พ.ศ. 2540-2544)**

ในช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 8 กรมสามัญศึกษา มุ่งเน้นความสำคัญด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคลในการป้องกันตนเองจากพิษภัยของยาเสพติด และความร่วมมือกับ

องค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา (กรมสามัญศึกษา, 2540, หน้า 4-5) สำคัญของนโยบาย มีดังนี้

1. ให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดทำแผนงาน โครงการการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา โดยให้สอดคล้องกับแผนป้องกันสารเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2540-2544) และนโยบายของกรมสามัญศึกษา
2. กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งเป็นเขตปลอดสารเสพติดทุกชนิด
3. ส่งเสริมสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดแก่ครู-อาจารย์ และบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา เพื่อร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาเสพติดให้ได้ผล
4. พัฒนาบุคลิกภาพและฝึกทักษะชีวิตที่จำเป็นแก่นักเรียน เพื่อให้สามารถป้องกันตนเองจากพิษภัยของยาเสพติดได้
5. เร่งรัดและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาบ้า ยาปลอมประสาท ในสถานศึกษาเป็นกรณีพิเศษ
6. สนับสนุนให้องค์กรของชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมกันในการแก้ไขปัญหาเสพติดกับสถานศึกษาอย่างจริงจัง
7. ส่งเสริมความร่วมมือในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด กับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ให้มากขึ้นและกว้างขวางเป็นลักษณะเครือข่ายร่วมกันระหว่างหน่วยงาน
8. สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์ตรวจหาสารเสพติดในปีสภาวะ และศูนย์ประสานงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษาทั่วประเทศ
9. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมกีฬา นันทนาการ กิจกรรมกลุ่มสนใจ และกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพและความสามารถ ให้แก่นักเรียน นักศึกษา
10. พัฒนาสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้มีความร่มรื่น ปลอดภัย เหมาะแก่การเรียนรู้อ่านหนังสือและนันทนาการ
11. พัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ข้อมูล ระหว่างกัน ในสถานศึกษา เพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดให้ได้ผลอย่างจริงจัง
12. ส่งเสริมและสนับสนุนด้านการให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหายาเสพติดจากต่างประเทศ และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างใกล้ชิด
13. สนับสนุนการวิจัยนำร่อง เพื่อหาวิธีการและนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้ได้ผล ตลอดจนการติดตามและการประเมินผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง

14. เร่งรัดและติดตามการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ของคณะกรรมการระดับโรงเรียน และระดับจังหวัด โดยให้มีการดำเนินงานอย่างจริงจัง

แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2540-2544 (กรมสามัญศึกษา, 2540, หน้า 7-8)

1. ให้สถานศึกษาปฏิบัติดังนี้

1.1 จัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการต่าง ๆ ในสถานศึกษา เพื่อเป็นยุทธศาสตร์ การป้องกันมิให้นักเรียนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปหายาเสพติด

1.2 เสริมสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนมีสุขภาพจิตดี ไม่พึ่ง ยาเสพติด

1.3 ให้แต่งตั้งคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

1.4 ให้สอดส่องดูแลนักเรียนในสถานศึกษาทุกคน โดยให้ตรวจสอบและบันทึกเป็น ระเบียบประวัติหรือบันทึกสุขภาพ และรายงานสถิตินักเรียนที่ติดยาเสพติดในสถานศึกษาทุกแห่ง ให้สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดรวบรวมรายงานให้กรมสามัญศึกษาทราบทุก 3 เดือน

1.5 แข้งเบาะแสการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานศึกษาให้หน่วยงาน ของกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน หรือหน่วยงานตำรวจในจังหวัด หรือท้องที่ที่สะดวก และใกล้เคียง เพื่อประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้ได้ผล

1.6 กำหนดกิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกับชุมชน

1.7 อำนวยความสะดวกให้แก่นักเรียนที่ติดยาเสพติด โดยอนุญาตให้หยุดพักการเรียน เพื่อรับการบำบัดรักษา หรือส่งนักเรียนเข้าบำบัดรักษาในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.8 ติดตามนักเรียนที่ติดยาเสพติด ที่สามารถลด ละ เลิก ยาเสพติดได้แล้วเป็นระยะ ๆ เพื่อมิให้กลับมามีติดยาอีก

2. ให้สถานศึกษาดำเนินการให้นักเรียนตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติด ที่มีผลกระทบต่อชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว และสังคมส่วนรวม โดยสอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกวิชา การจัดนิทรรศการ การเผยแพร่ความรู้จากวิทยุทัศน์ เอกสารที่เกี่ยวข้อง เชิญวิทยากรให้ความรู้

3. ให้ผู้บริหารสถานศึกษา เอาใจใส่ ควบคุม ดูแล ป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด อย่างจริงจัง โดยถือว่าเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ และกรมสามัญศึกษา ที่ต้องเร่งดำเนินการให้เกิดผลโดยเร็วที่สุด

4. ให้ครู-อาจารย์ทุกคน ถือเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในการเอาใจใส่ดูแล แนะนำนักเรียน เพื่อป้องกันไม่ให้ติดยาเสพติด ให้ผู้บริหารสถานศึกษากำชับให้ครู-อาจารย์ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

5. เมื่อสถานศึกษาพบว่านักเรียนติดยาเสพติด ให้สถานศึกษาดำเนินการดังนี้ คือ

5.1 การดำเนินงานแก้ปัญหาให้นักเรียนติดยาเสพติด ให้ใช้หลักจิตวิทยา ไม่ให้ใช้วิธีการลงโทษที่รุนแรง หรือไล่ออกจากสถานศึกษา หากนักเรียนขอย้ายสถานศึกษาเนื่องจากการถูกข่มขู่จากผู้จำหน่ายยาเสพติด ก็ให้ความสะดวกในการย้ายสถานศึกษาด้วย

5.2 ให้ครู-อาจารย์สอบถามปัญหา สาเหตุ และรายละเอียดที่เกี่ยวกับการติดยาเสพติดของนักเรียน เพื่อแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาให้ได้ผลจริงจัง

5.3 ขอความร่วมมือจากผู้ปกครองเพื่อแก้ไขปัญหานักเรียนที่ติดยาเสพติด โดยการให้ความรักความอบอุ่น เอาใจใส่นักเรียนอย่างใกล้ชิด ดูแลพฤติกรรมและให้กำลังใจ เพื่อให้ นักเรียนสามารถลด ละ เลิก การเสพยาเสพติดให้ได้ในที่สุด

กล่าวโดยสรุป กระทรวงศึกษาธิการตระหนักถึงปัญหาสารเสพติดที่แพร่ระบาดเข้ามาในสถานศึกษา และให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จึงได้กำหนดนโยบายมาตรการและแนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาอย่างชัดเจน เพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมุ่งให้สถานศึกษาคำนึงงานป้องกันสารเสพติดอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และให้เกิดผลโดยเร็วที่สุด

หลักการป้องกันปัญหายาเสพติด

ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษานับวันยิ่งจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ผลจากการสำรวจนักเรียน นักศึกษา พบว่ามีการใช้สารเสพติดที่ร้ายแรงเกือบทุกประเภท เช่น เฮโรอีน ยาบ้า กัญชา เป็นต้น และในปัจจุบันยังพบว่ามี การแพร่ระบาดของยาบ้าในกลุ่มนักเรียนนักศึกษาซึ่งมีการระบาดทั่วทุกพื้นที่ของประเทศ ปัญหาดังกล่าวไม่เพียงมีแต่การใช้สารเสพติดเท่านั้น ยังรวมไปถึงนักเรียน นักศึกษาที่มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ขายให้กับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ทั้งในรูปแบบของการขายเพื่อหารายได้สำหรับการซื้อยามาเสพ และลักษณะการขายที่เป็นขบวนการค้ายาเสพติดแฝงมาในนักเรียน นักศึกษา ซึ่งผลกระทบที่เกิดจากปัญหาการใช้สารเสพติดในกลุ่มนักเรียนนักศึกษาดังกล่าวนำมาซึ่งความเสียหายของบิดามารดา ครู-อาจารย์ ผู้ปกครอง และจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า สถาบันต่าง ๆ ในสังคมทุกสถาบันจะต้องเล็งคุณค่าบำรุงและปลูกฝังให้เจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ แต่ในสังคมปัจจุบันพบว่าเด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งประสบปัญหาชีวิตและไม่อาจแก้ไขปัญหได้ด้วยตนเอง จึงหันไปพึ่งพาเสพติดในลักษณะต่าง ๆ ปัญหาดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญที่สกัดกั้นความเจริญงอกงามของเยาวชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540. หน้า 2)

ปริชา จำปารัตน์ (2522, หน้า 3-5) กล่าวถึงการป้องกันปัญหายาเสพติด หมายถึง การให้ การศึกษา ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสาเหตุของการติดยาเสพติดแก่เยาวชน และประชาชนด้วยวิธีต่าง ๆ การป้องกันปัญหาเสพติดมีหลายวิธี เช่น การควบคุมการใช้ยาเสพติด ที่ผิดกฎหมายอย่างเข้มงวด โดยกำหนดบทลงโทษอย่างรุนแรง การควบคุมและการจำกัดขอบเขต การใช้สารเคมีบางประเภทที่ใช้ในการผลิตยาเสพติด การทำลายพืชที่เป็นยาเสพติดและส่งเสริมการ ปลูกพืชทดแทน การตรวจหาสารเสพติดจากผู้ที่มิแน่วโน้มที่สงสัยว่าติดยาเสพติด นอกจากนี้ผู้ที่มี หน้าที่รับผิดชอบด้านการป้องกันยาเสพติด จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของยาเสพติด และต้องเข้าใจธรรมชาติมนุษย์ การป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความเข้าใจใน เรื่องจิตวิทยานักเรียน ให้การศึกษาและการอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูให้มีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ รู้จักที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตตนเอง ครอบครัว และสังคม เสริมสร้างให้มีค่านิยมที่ดี มีทัศนคติที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี

อรเพ็ญ นาควัชระ (2529, หน้า 167) ได้ให้ความหมายหลักการป้องกัน หมายถึง การให้ การศึกษา การให้ข้อมูล และการให้ความรู้แก่เยาวชนหรือประชาชนอย่างถูกต้อง โดยอาศัยยุทธวิธี และเทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้การสื่อความและการให้ความรู้ตรงตามเป้าหมาย

เรืองชัย บุญศักดิ์ (2527, หน้า 152-153) ได้กล่าวถึง หลักในการป้องกันปัญหาเสพติด คือ การให้ข้อมูลและความรู้เรื่องยาเสพติด ต้องคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายและวิธีในการให้ความรู้กับ นักเรียน เราไม่นิยมแสดงตัวอย่างยาเสพติดที่เป็นของจริง หรือให้รายละเอียดเกี่ยวกับอาการและ ความผิดปกติทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากฤทธิ์ของยาเสพติดอย่างละเอียดจนเกินไป เพราะอาจ ทำให้เกิดการอยากทดลอง และต้องระวังการให้ข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติดชนิดใหม่ ๆ เพราะอาจทำให้ มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดชนิดใหม่ ๆ ขึ้น การให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับยาเสพติดจะต้องใช้หลักของ ความเป็นจริง และวิธีการให้ข้อมูลจะต้องไม่เป็นการยัดเยียดหรือใช้วิธีการทำให้กลัว เพราะวิธีการ นี้จะทำให้คนเกิดความเคียดชังในที่สุดก็ใช้ไม่ได้ผล การให้ข้อมูลและความรู้ที่ถูกต้องเรื่องยาเสพติด ต้องจัดให้ตอบสนองกับความต้องการของนักเรียน ควรจัดในรูปแบบของการสัมมนา หรือการอภิปราย กลุ่ม เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมและสามารถแสดงความคิดเห็นได้

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2527, หน้า 71) กล่าวถึงหลัก การป้องกันยาเสพติดไว้ว่า ควรคำนึงถึงการส่งเสริมให้เยาวชนหรือกลุ่มเป้าหมาย ให้เกิดความรู้สึก นับถือตนเองและประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการ สามารถแสดงออกซึ่งความถนัดและความสนใจ มีจุดมุ่งหมายในการทำงานและมีโอกาสที่จะได้รับ ประสบการณ์ที่ดีทั้งในบ้าน ที่ทำงาน และชุมชน มีการเคารพสิทธิผู้อื่น ตลอดจนการพัฒนาทักษะ ของตนเองและสังคม สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อรรถรรณ หุ่นดี (2531, หน้า 108) กล่าวถึง หลักการป้องกันปัญหาสุขภาพเสพติด ซึ่งให้ความสำคัญที่การพัฒนา “คน” โดยการให้การศึกษอบรมเลี้ยงดูเยาวชนให้มีพัฒนาการและเจริญงอกงามไปตามวัย มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ รู้จักการปรับปรุงตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข สร้างเสริมทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักการป้องกันเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ต้องคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้

1. การส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ
2. การส่งเสริมให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการดำเนินชีวิต เช่น การแสดงความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ ความถนัด ความสนใจ เป็นต้น
3. การสนับสนุนให้มีความมุ่งมั่นในการทำงาน และให้รู้จักเผชิญปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เช่น ความผิดหวัง ความเสียใจ เป็นต้น
4. การส่งเสริมให้มีโอกาสที่จะได้รับประสบการณ์ที่ดี ๆ ในบ้าน สถานที่ทำงาน ชุมชน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และเคารพในเกียรติภูมิของผู้อื่น
5. การพัฒนาทักษะสำหรับตนเองและสังคมในสภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อผลของการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การพัฒนาทักษะด้านการตัดสินใจ ทักษะการสื่อสาร และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

กล่าวโดยสรุป การป้องกันสารเสพติดเป็นกระบวนการที่ดำเนินการล่วงหน้า โดยการใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดู การให้การศึกษ ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยแก่กลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง และสัมพันธ์กันในเรื่องคุณภาพชีวิต ยาเสพติด การป้องกันตนเอง ครอบครัว ชุมชน ให้รอดพ้นจากสารเสพติดด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันแก่บุคคลให้มีความสามารถที่จะเผชิญหน้ากับปัญหา อุปสรรค และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต โดยการส่งเสริมให้บุคคลได้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข รวมทั้งการปรับปรุงสภาพแวดล้อมใกล้ตัวที่มีส่วนผลักดันให้กลุ่มเป้าหมายไปใช้สารเสพติด

การดำเนินงานป้องกันสารเสพติด

การดำเนินงานป้องกันสารเสพติด ของสถานศึกษา เขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก มีจำนวน 327 โรงเรียน ซึ่งตั้งอยู่ใน 3 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา สถานศึกษาดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องดำเนินงานป้องกันสารเสพติดในโรงเรียนตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อป้องกันปัญหาสารเสพติดที่กำลังแพร่ระบาดอยู่ในสถานศึกษาซึ่งนับวันจะรุนแรงมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากสภาพปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา จากการรายงานสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้า

ในสถานศึกษาในช่วงเดือนตุลาคม-กุมภาพันธ์ 2539 โดยกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ได้ร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และกระทรวงศึกษาธิการ ได้สำรวจโดยการสุ่มตรวจปีสวาระนักเรียนนักศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 118,375 คน พบว่า มีนักเรียนนักศึกษาที่ใช้ยาบ้า จำนวน 1,375 คน คิดเป็นร้อยละ 1.16 และได้คาดการณ์ว่ามีจำนวนนักเรียนนักศึกษาที่ใช้สารเสพติดประเภทต่าง ๆ ในภาพรวมของประเทศ จะมีถึงร้อยละ 2 ของนักเรียนทั้งหมด และในจำนวนนี้เป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นต้นไปที่มีพฤติกรรมในการเริ่มใช้และเสพยาบ้าเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้า ที่มีแนวโน้มของการแพร่ระบาดรุนแรง (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2542, หน้า 58-59)

สถานการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การดำเนินงานป้องกันสารเสพติด ซึ่งเป็นภารกิจหลักอย่างหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการ ที่กำหนดให้สถานศึกษาดำเนินงานป้องกันสารเสพติด มีปัญหาอุปสรรคและข้อขัดข้องที่เป็นสาเหตุทำให้การดำเนินงานป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษาทุกสังกัดไม่เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยของความแตกต่างในด้านอื่น ๆ เช่น สภาพภูมิศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ลักษณะชุมชนและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาการดำเนินงานป้องกันสารเสพติด ของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก 5 ด้าน คือ

1. ด้านการกำหนดมาตรการและแนวทางปฏิบัติ
2. ด้านบุคลากรผู้รับผิดชอบของโรงเรียน
3. ด้านการดำเนินการจัดการเรียนการสอนเพื่อป้องกันปัญหาสารเสพติด
4. ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันปัญหาสารเสพติด
5. ด้านการดำเนินงานแก้ไขปัญหาสารเสพติด

ปัญหาสารเสพติดมีการเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวตลอดเวลา ซึ่งในแต่ละช่วงเวลาและแต่ละระดับการศึกษานั้นจะมีปัญหาสารเสพติดและมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพของสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีความจำเป็นที่ในแต่ละระดับการศึกษาจะต้องมีการศึกษาสภาพของปัญหา กำหนดมาตรการ พัฒนากลยุทธ์และรูปแบบในการดำเนินงานป้องกันสารเสพติดให้เหมาะสม ซึ่งการดำเนินงานป้องกันสารเสพติด จะต้องดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาที่นักเรียนโดยตรง การบริหารงานเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษามีความสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้การดำเนินงานป้องกันสารเสพติดนั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2541, หน้า 46-48) ได้กล่าวถึงการบริหารงานเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา ไว้ดังนี้

1. การกำหนดนโยบาย

ปัจจุบันสถานศึกษาทุกแห่งมีนโยบายที่ชัดเจนในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด สืบเนื่องมาจากสภาพและปัญหาการแพร่ระบาดของสารเสพติดทวีความรุนแรงขึ้นในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับนักเรียนนักศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของปัญหาสารเสพติดจึงได้กำหนดนโยบายการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษาทุกระดับ จากนโยบายและสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องเร่งรัดในการดำเนินงานอย่างจริงจัง ผู้บริหารสถานศึกษาควรประชุมชี้แจง และทำความเข้าใจ เพื่อแสวงหาความร่วมมือในการดำเนินงานจากบุคลากรในสถานศึกษา ให้ครู-อาจารย์ทุกคนถือเป็นหน้าที่จะต้องป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดให้แก่นักเรียน ซึ่งเป็นภารกิจหลักอีกประการหนึ่ง นอกเหนือจากการสอน ตลอดจนการขอความร่วมมือจากบิดามารดา ผู้ปกครอง เอาใจใส่สอดส่องดูแลความประพฤติของนักเรียน การสร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวโดยการให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตรหลานของตน เพื่อให้การดำเนินงานป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้สถานศึกษาควรมีการดำเนินงานให้การศึกษาเพื่อป้องกันสารเสพติดแก่ผู้ปกครอง และชุมชนควบคู่ไปกับการดำเนินงานในโรงเรียนด้วย

2. การจัดตั้งทีมในการบริหารงานเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด

การสร้างทีมงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา โดยมีการระดมครู-อาจารย์หลายฝ่าย เช่น ฝ่ายปกครอง ฝ่ายแนะแนว ฝ่ายกิจกรรม อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ที่ปรึกษา ตลอดจนอาจารย์ผู้สอนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ทีมทำงานควรมีผู้ช่วยผู้อำนวยการ หรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายปกครอง หรือบุคคลที่ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นว่าเหมาะสมเป็นหัวหน้า ซึ่งทีมงานดังกล่าวมีภารกิจดังนี้

2.1 ศึกษา สำรวจ วิเคราะห์ สภาพปัญหาและพฤติกรรมเบี่ยงเบน ของนักเรียน นักศึกษาในสถานศึกษาและชุมชนโดยรอบสถานศึกษานั้น ๆ โดยวิเคราะห์สรุปในรูปแบบการรายงานสภาพปัญหา และปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในสถานศึกษาและชุมชน

2.2 กำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมจากผลของการศึกษาสภาพปัญหาและพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน แนวทางในการดำเนินงานครอบคลุมถึงกลุ่มเป้าหมายในสถานศึกษา ทั้ง 4 กลุ่ม คือ กลุ่มนักเรียนนักศึกษาทั่วไปที่ยังไม่มีปัญหา กลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่เริ่มมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนแต่ก็ยังไม่ติดยาเสพติด กลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่ติดยาเสพติด และกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่มีส่วนร่วมของการค้าและจัดหาหาเสพติดให้แก่เพื่อนในสถานศึกษา

2.3 แสวงหาความร่วมมือจากชุมชน ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา ซึ่งในปัจจุบันไม่ได้กระทำใด ๆ เฉพาะครู-อาจารย์ และนักเรียนใน

โรงเรียนเท่านั้น ชุมชน โคจรอบโรงเรียนและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้ปกครอง นักเรียนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง บุคลากรในชุมชน ได้แก่ ตำรวจ แพทย์ ผู้นำชุมชน จะต้องเข้ามามีบทบาทในการร่วมกันแก้ปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนหรือสถานศึกษา

2.4 บทบาทในการติดตามประเมินและรายงานผลการดำเนินงานเพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับทราบข้อมูลของการดำเนินงาน

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2541, หน้า 12-13) กล่าวถึงระดับในการป้องกันสารเสพติด ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. การป้องกันขั้นต้น (primary prevention)

เป็นมาตรการป้องกันยาเสพติด เพื่อป้องกันบุคคลให้หลีกเลี่ยงจากสภาพปัญหาที่นำไปสู่การเริ่มทดลองใช้ยาเสพติด โดยการจัดกิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด และผลกระทบที่มีต่อพฤติกรรมของคน ตลอดจนมุ่งเสริมสร้างกิจกรรมทางเลือกที่เหมาะสม เพื่อเบี่ยงเบนบุคคลออกจากการใช้ยาเสพติด

2. การป้องกันระดับที่ 2 (secondary prevention)

การป้องกันระดับที่ 2 หมายถึง การทำกิจกรรมใด ๆ แทรกเข้ามาในช่วงเวลาที่บุคคลได้ทดลองใช้ยาเสพติดแล้วกำลังจะคิดยาแต่ยังไม่คิด ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความเสี่ยงต่อการติดยาสูง ในการป้องกันระดับนี้ ควรจะเป็นการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ยา การให้คำปรึกษา ตลอดจนการรักษาอาการป่วยที่เป็นผลจากการใช้ยาเสพติด

3. การป้องกันระดับที่ 3 (tertiary prevention)

การป้องกันระดับที่ 3 หมายถึง การหยุดพฤติกรรมและผลร้ายจากการติดยาเสพติด โดยใช้กระบวนการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด กระบวนการดังกล่าวยังรวมถึงการป้องกันการกลับไปติดยาเสพติดซ้ำอีกด้วย

เรื่องชัย บุญศักดิ์ (2527, หน้า 154) กล่าวถึง ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนร่วมกับผู้ปกครองนักเรียน กำหนดนโยบายการป้องกันยาเสพติดให้ชัดเจนและต่อเนื่อง ครู-อาจารย์และบุคลากรทุกคนต้องร่วมมือร่วมใจในการติดตามพฤติกรรมนักเรียนเพื่อหาทางป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนได้ทันทั่วถึง

การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา จำเป็นจะต้องมีการระดมทรัพยากรทางการศึกษา ทรัพยากรบุคคล และชุมชนที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู-อาจารย์ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ผู้บริหารสมาคมครูและผู้ปกครอง หน่วยงานของทางราชการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนตัวนักเรียนเอง ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกันทุกฝ่ายตามบทบาทและภาระหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการที่เหมาะสมสำหรับ

กลุ่มเป้าหมาย (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2542, หน้า 39-45) เสนอ
กลยุทธ์และมาตรการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาดังนี้

กลยุทธ์ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

1. จำแนกกลุ่มเป้าหมายที่ดำเนินการ โดยการจำแนกนักเรียนตามลักษณะของพฤติกรรม
ที่แสดงออก แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1.1 กลุ่มนักเรียนที่ไม่เคยใช้ยาเสพติด

1.2 กลุ่มนักเรียนที่มีประสบการณ์ในการใช้เหล้า บุหรี่ หรือเริ่มทดลองใช้สารเสพติด
และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอื่นๆ แต่ยังไม่ติดยาเสพติด

1.3 กลุ่มนักเรียนที่ยาเสพติด

1.4 กลุ่มนักเรียนที่มีส่วนในขบวนการค้ายาเสพติด

การจำแนกกลุ่มเป้าหมายตามลักษณะของพฤติกรรม ทำให้สามารถกำหนดมาตรการใน
การดำเนินการกับกลุ่มแต่ละกลุ่มได้อย่างชัดเจน

2. ผสมผสานมาตรการที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไข
ปัญหายาเสพติด โดยใช้มาตรการทั้ง 3 มาตรการ คือ

2.1 การป้องกันยาเสพติด สามารถดำเนินการ โดยการให้การศึกษาและการแทรกแซง
พฤติกรรมการใช้ยาเสพติด

2.2 การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ

2.3 การปราบปรามยาเสพติด

3. ระดมทรัพยากรของโรงเรียนและชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

4. การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน
มาตรการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา มุ่งเน้นที่การดำเนิน
งานกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักเรียน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มนักเรียนที่ไม่เคยใช้ยาเสพติด ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนที่ไม่มีประสบการณ์ของการ
ใช้ยาเสพติด เป็นการดำเนินงานเพื่อให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด และมีเจตคติ
ในการต่อต้านยาเสพติด เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดระยะยาว มีมาตรการในการดำเนินงาน
ดังนี้

1.1 มาตรการทางการศึกษา เป็นมาตรการในการให้ความรู้เพื่อปรับเปลี่ยนเจตคติ
และการปฏิบัติตนของนักเรียนเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งมีลักษณะการดำเนินงานใน 3 ลักษณะ คือ

1.1.1 การกำหนดเนื้อหาความรู้เรื่องการป้องกันยาเสพติดไว้ในหลักสูตร และจัดให้มีการเรียนการสอนเรื่องยาเสพติดทุกระดับชั้น ในชั้นมัธยมศึกษา มีเนื้อหาความรู้อยู่ในวิชา สุขศึกษา

1.1.2 การผนวกเนื้อหาความรู้เรื่องยาเสพติดเข้าไปในวิชาต่าง ๆ ที่ไม่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยครู-อาจารย์ผนวกเนื้อหาความรู้ที่เหมาะสมเข้าไปในวิชาที่ตนสอน

1.1.3 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อการป้องกันยาเสพติด เช่น การจัดตั้งชมรมต่อต้านยาเสพติดในโรงเรียน การจัดค่ายทักษะชีวิต กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี กิจกรรมกลุ่มเพื่อน กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติด

1.2 มาตรการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เป็นมาตรการที่มุ่งรณรงค์ในการให้ข้อมูล และข่าวสารเพื่อป้องกันยาเสพติดแก่นักเรียน เป็นการสร้างความตระหนักต่อปัญหาเสพติด และรู้จักปฏิบัติตนในการป้องกันปัญหาเสพติด กิจกรรมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ได้แก่

1.2.1 การจัดป้ายนิเทศในชั้นเรียน หรือตามบอร์ดต่าง ๆ ในโรงเรียน

1.2.2 การจัดนิทรรศการในเวลาและโอกาสที่สำคัญ เช่น วันต่อต้านยาเสพติด

1.2.3 การจัดเสียงตามสายในโรงเรียน

1.2.4 กิจกรรมหน้าเสาธง

1.2.5 การจัดทำโปสเตอร์และแผ่นพับเพื่อเผยแพร่ในสถานศึกษา

1.2.6 การจัดบรรยายและการจัดอภิปรายโดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ

1.2.7 การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในโรงเรียน

กิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ดังกล่าว นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินงานได้ โดยมีครู-อาจารย์เป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ และส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ

1.3 มาตรการทางเลือก เป็นมาตรการที่มุ่งเน้นการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียน กิจกรรมทางเลือกต่าง ๆ มีดังนี้

1.3.1 ด้านสุขภาพอนามัย ส่งเสริมให้มีการออกกำลังกายและการเล่นกีฬา เช่น การแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน การแข่งขันกีฬาระหว่างโรงเรียน การออกกำลังกายและการเล่นกีฬาในโครงการลานกีฬาเพื่อป้องกันยาเสพติด

1.3.2 ด้านจริยธรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา อบรมศีลธรรม การฝึกนั่งสมาธิ และการส่งเสริมประเพณีไทย

1.3.3 ด้านสังคม ได้แก่ การจัดตั้งชมรมต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น ชมรมคณิตศาสตร์ ชมรมห้องสมุด ชมรมภาษาอังกฤษ ชมรมต่อต้านยาเสพติด กิจกรรมอาสาสมัครบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี กิจกรรมค่ายเยาวชน เป็นต้น

1.3.4 ด้านการฝึกอาชีพ ได้แก่ กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมบริษัทจำกัดในโรงเรียน กิจกรรมโครงการส่งเสริมการเกษตรในโรงเรียน เป็นต้น

1.4 การฝึกทักษะชีวิต เป็นมาตรการส่งเสริมคุณลักษณะและความสามารถในการดำรงชีวิตให้นักเรียน เพื่อให้สามารถเผชิญสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทักษะชีวิตจะเป็นความสามารถขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต้องใช้ในสังคมสำหรับทุกคน ซึ่งได้มาจากการฝึกฝนจนชำนาญ

ทักษะชีวิตที่สำคัญในการดำรงชีวิตให้ปลอดภัยจากยาเสพติด ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ และประเมินสถานการณ์ การประเมินศักยภาพตนเอง การคิดหาทางเลือกและตัดสินใจ ทักษะการปฏิเสธต่อรองรักษาประโยชน์ของตน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการควบคุมอารมณ์และความเครียด

การฝึกทักษะชีวิตจะต้องใช้การสอนแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียน การฝึกจะต้องเน้นการระดมสมองควบคู่กับการฝึกปฏิบัติโดยอาศัยบทบาทสมมติ เพื่อให้ นักเรียนมีประสบการณ์โดยการสอดแทรกการฝึกทักษะชีวิตเข้าไปในกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ โดยครูผู้สอนวิชานั้น ๆ หรืออาจจัดเป็นกิจกรรมแยกต่างหาก เช่น การจัดค่ายกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะชีวิตโดยเฉพาะ

1.5 การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อน เป็นมาตรการดำเนินงานป้องกันสารเสพติดที่ตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของกลุ่มเพื่อน เพราะกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นด้วยกัน และมีความสามารถโน้มน้าวชักจูง แนะนำ ให้ความช่วยเหลือเพื่อนที่มีปัญหาอย่างเหมาะสม และช่วยป้องกันนักเรียนที่มีปัญหามีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่ถูกต้อง นอกจากนี้กลุ่มเพื่อนยังสามารถให้ความช่วยเหลือกันในเรื่องการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กิจกรรมกลุ่มเพื่อน ดำเนินการโดยฝึกอบรมนักเรียนนักศึกษาที่มีบุคลิกภาพเป็นผู้นำ โดยให้เป็นแกนนำของกลุ่มเพื่อนและมอบหมายบทบาทให้ปฏิบัติ เช่น บทบาทการเป็นเพื่อนเรียน เพื่อนสนิท ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่ม โดยมีครู-อาจารย์เป็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานของกลุ่มเพื่อนอย่างใกล้ชิด

ผู้นำกลุ่มเพื่อนที่ได้รับการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี สามารถเป็นผู้นำกิจกรรมเพื่อแก้ไข ปัญหาของสมาชิกด้วยกันในด้านการเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาวิตชีวิตด้านต่าง ๆ และรวมถึง ปัญหาการใช้สารเสพติดด้วย กิจกรรมกลุ่มเพื่อนเรียกแตกต่างกันไป เช่น กิจกรรมเพื่อนเพื่อเพื่อน กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมเพื่อนเตือนเพื่อน

2. กลุ่มนักเรียนที่มีประสบการณ์ในการใช้ยาเสพติด นักเรียนในกลุ่มนี้จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง ส่วนใหญ่เริ่มใช้ยาเสพติดประเภท ยาบ้า กัญชา และสารระเหย มีลักษณะพฤติกรรมที่สังเกตได้คือ ไม่มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ ไม่เอาใจใส่ต่อการเรียนผลการเรียนตกต่ำ มีค่านิยมการใช้ยาเสพติด

และการคบเพื่อนที่ผิด มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น หนีเรียน หลับในชั้นเรียน มั่วสุมเสพยาเสพติด ก่อนเข้าเรียนช่วงพักเที่ยงและหลังเลิกเรียน

โรงเรียนต้องดำเนินการกับนักเรียนกลุ่มนี้อย่างรีบด่วน นักเรียนอาจใช้ยาเสพติดประเภทที่รุนแรงขึ้น การแก้ไขปัญหายาเสพติดของนักเรียนกลุ่มนี้ ควรใช้มาตรการแทรกแซงเพื่อช่วยเหลือ นักเรียนที่เพิ่งเริ่มใช้ยาเสพติด โดยการหยุดพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด และให้การแนะนำช่วยเหลือ ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียน ดังนี้

1. จัดบริการให้คำปรึกษาแนะแนว และการสอนเสริมพิเศษให้กับนักเรียน
  2. เปลี่ยนพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ ให้อยู่ในกรอบที่เหมาะสม โดยใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อนในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา
  3. สร้างค่านิยมใหม่ในเรื่องการคบเพื่อน และการไม่ติดยาเสพติด
  4. โรงเรียนดำเนินมาตรการป้องปราม โดยเข้มงวดในการตรวจค้นการลักลอบนำเอา ยาเสพติดมาใช้และสุ่มตรวจปัสสาวะนักเรียนกลุ่มนี้เป็นครั้งคราว โดยไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า
  5. จัดทำกลุ่มบำบัดในลักษณะของค่ายนักเรียนในโรงเรียน โดยมีครู-อาจารย์คอยดูแล นักเรียนอย่างใกล้ชิด มีระเบียบที่รัดกุม ในกรณีที่นักเรียนได้รับผลจากการใช้ยาเสพติด ให้แนะนำ ผู้ปกครองพานักเรียนไปพบแพทย์เพื่อรักษาอาการที่ปรากฏ
  6. โรงเรียนประสานกับผู้ปกครองเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหานักเรียน ผู้ปกครองสามารถเข้ามามี ส่วนร่วมในโครงการจัดทำกลุ่มบำบัดรักษานักเรียนที่เริ่มมีปัญหายาเสพติด ก็จะช่วยให้การทำกลุ่มบำบัดประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น
3. กลุ่มนักเรียนที่ติดยาเสพติด นักเรียนกลุ่มนี้ใช้ยาเสพติดเป็นประจำจนติด พฤติกรรม โดยทั่วไปจะไม่สามารถเรียนหนังสือต่อไปได้ เนื่องจากฤทธิ์ของยาเสพติด พฤติกรรมที่แสดงออก คือ ขอบโกหก ขอบลักขโมยทรัพย์สินของเพื่อนนักเรียน ของครู-อาจารย์ และของโรงเรียน เพื่อนำเงินมาซื้อยาเสพติด และยังหาเงินโดยการขายยาเสพติดให้เพื่อนนักเรียนด้วยกันอีกด้วย นักเรียนกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่ทำให้เกิดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดไปสู่กลุ่มอื่น ๆ การดำเนินงานของโรงเรียนกับกลุ่มนี้คือ ประสานผู้ปกครองให้ส่งนักเรียนเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ร่างกายและจิตใจให้แข็งแรงสมบูรณ์ สามารถกลับเข้ามาศึกษาเล่าเรียนได้ดังเดิม ไม่ควรไล่นักเรียน ออกจากโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีบางโรงเรียนได้จัดทำค่ายบำบัดรักษาขึ้นในโรงเรียนเพื่อแก้ปัญหายาเสพติดของนักเรียน
4. กลุ่มนักเรียนที่มีพฤติกรรมในการค้ายาเสพติด นักเรียนกลุ่มนี้ถ้าไม่เปลี่ยนพฤติกรรม จะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย สามารถจำแนกเป็น 3 กลุ่ม คือ